

GRAMÀTICA

Una oració està formada per un subjecte i un predicat. El **subjecte** és la persona, animal o cosa a què es refereix el verb. El **predicat** és allò que es diu del subjecte. A l'oració hi ha moltes paraules, que anirem coneixent:

- El **nom** és una paraula que serveix per designar una persona, un animal, una cosa o una idea. Poden ser: *comuns/propis, individuals/col·lectius, concrets/abstractes* i poden estar en *masculí/femení* i *singular/plural*.
- L'**adjectiu** és una paraula que ens diu com és el nom a qui acompanya. Poden estar en grau *positiu / comparatiu / superlatiu*. Si són variables tindran masculí/femení i singular/plural. Si són invariables tindran una única terminació per al masculí i per al femení: *interessant*.
- El **determinant** és una paraula que acompanya el nom i dóna una informació més precisa. Tipus:
  1. L'**article** és una paraula que acompanya el nom i indica si és un nom masculí/femení, singular/plural: *el, la, els, les, l'...*
  2. El **demonstratiu** és un determinant que acompanya el nom i ho situa en un espai o temps: *aquest, aquell...*
  3. El **possessiu** és un determinant que acompanya el nom i indica a qui pertany: *meu, teu, nostre, vostre...*
  4. L'**indefinit** és un determinant que acompanya el nom i dóna una informació molt poc concreta: *algun, tot, cap, gens...*
  5. El **numeral** és un determinant que indica una quantitat exacta (numeral cardinal: *un, dos, tres, quatre...*) o l'ordre, el lloc que ocupa una cosa (numeral ordinal: *primer, segon, tercer, quart...*). Si indiquen una part d'una cosa (*mig, terç, quart*) reben el nom de numerals partitius.
- Els **pronoms** són unes paraules que substitueixen els noms. Hi ha diferents tipus de pronoms, com els **pronoms personals** que representen les persones gramaticals: *jo, tu, ell, ella, nosaltres, vosaltres, ells i elles*.

 El **verb** és la paraula que es fa servir per a expressar una acció. És la part més important de l'oració. Tots els verbs tenen 3 formes que no corresponen a cap persona. Són les **formes no personals**:

6. **Infinitiu**: és la forma que es fa servir per anomenar el verb: *estudiar*. A partir de l'infinitiu es formen la resta de formes verbals. Els infinitius poden pertànyer a 3 conjugacions:

- 1) **Primera conjugació**: els infinitius acabats en **-ar**: *estudiar*.
- 2) **Segona conjugació**: els infinitius acabats en **-er** o **-re**: *conèixer*, *perdre*.
- 3) **Tercera conjugació**: els infinitius acabats en **-ir**: *sentir*.

7. **Gerundi**: és la forma que expressa una acció que dura: *estudiant*.

8. **Participi**: és la forma que apareix en les formes compostes: *estudiat*.

Les altres formes verbals, que són les **formes personals** expressen:

9. **Persona** (primera: *jo*, *nosaltres* / segona: *tu*, *vosaltres* / tercera: *ell*, *ella*, *ells* i *elles*).

10. **Nombre** (singular: *jo*, *tu*, *ell*, *ella*, o plural: *nosaltres*, *vosaltres*, *ells*, *elles*).

11. **Temps** (*passat*, *present* o *futur*).

12. **Mode** que indica si l'acció és real (*indicatiu*), imaginada (*subjuntiu*) o manada quan te donen un ordre (*imperatiu*).

Hi ha **formes verbals simples**, que són aquelles que estan formades per una sola paraula: *Cada dia anava a l'escola a peu*.

Hi ha **formes verbals compostes**, que són aquelles que estan formades per dues paraules, una d'elles és del verb haver + el participi de l'altre verb: *He comprat un entrepà de pernil*.

A més, les formes verbals compostes, enlloc de tenir el verb haver, poden tenir les formes: vaig, vas, va, vam o vàrem, vau o vàreu, van o varen... del verb anar: *Vàreu sortir a la revista de l'escola*.

ORTOGRAFIA

L'ACCENTUACIÓ

L'**accent** és un signe que indica la vocal tònica en les paraules que en duen. Pot ser **obert** o greu (`) / **tancat** o agut (´).

En català no totes les vocals poden dur aquests dos accents:

- ☞ La **A** sempre que duu accent és obert: *català, Sebastià, ànima...*
- ☞ La **E** pot dur accent obert: *cafè, francès* / o accent tancat: *després*.
- ☞ La **I** sempre que duu accent és tancat: *cosí*.
- ☞ La **O** pot dur accent obert: *arròs* / o accent tancat: *camió*.
- ☞ La **U** sempre que duu accent és tancat: *únic*.

El primer que hem de saber a l'hora d'accentuar és quin tipus de paraula és:

13. Aguda: si té la síl·laba tònica en l'última síl·laba → S'accentuen si acaben en vocal, vocal + s, – en, – in.
14. Plana: si té la síl·laba tònica en la penúltima síl·laba → S'accentuen si NO acaben en vocal, vocal + s, – en, – in.
15. Esdrúixola: si té la síl·laba tònica en l'antepenúltima síl·laba → S'accentuen SEMPRE.

ELS DIFTONGS I ELS HIATS

Un **diftong** és un grup de dues vocals que es pronuncien en un mateix cop de veu i que pertanyen a una mateixa síl·laba. En els diftongs, una de les vocals sempre és una **I** o una

U. Hi ha 2 tipus de diftongs:

★ **Decreixent**: la segona vocal sempre és feble.

ai: aire

ei: eina

oi: boira

ui: vuit

au: caure

eu: beure

iu: ciutat

ou: ploure

★ **Creixent**: hi ha 3 casos de diftong creixent.

- a) **A principi de paraula** la I o la U sonen com a consonant: iogurt, ianqui, hiena...
- b) Els grups **qu** i **gu**: qua (quadre), qüe (qüestió), qüi (aquífer), quo (quota), gua (guant), güe (paraigües), güi (pingüí), guo (paraiguot).
- c) Quan hi ha **3 vocals juntes** i la d'enmig és una i o una u: joia, noia, seient...

Un **hiat** és un grup de dues vocals en contacte que no formen part de la mateixa síl·laba i, per tant, es compten en síl·labes separades. Normalment la **vocal dèbil va davant**: històri – a, informaci – ó, du – ana...

LA DIÈRESI

És un signe " que té 2 funcions:

16. Indica que la **lletra u** de les síl·labes **que, qui, gue i gui es pronuncia**: *pingüí, aigüera, seqüència, adeqüi...*
17. Assenyala que dues vocals no formen diftong, sinó **hiat**. Només en el cas que no es pugui accentuar: *veïna, països, Raül, Suïssa, peüc...*

B – V

Les lletres **b** i **v** representen un mateix so. Per això, com que sonen igual, de vegades és difícil saber quina de les dues lletres s'ha d'escriure en cada cas. Les normes ortogràfiques són les següents:

18. Si una paraula de la mateixa família porta una *p*, s'escriu una *b*; si en la família es troba una *u*, una *v*: *llop / llobató, blau / blavós*.
19. Després de *m* quasi sempre s'escriu una *b*, i després de *n* sempre hi ha una *v*: *també, invent*.
20. Davant de les lletres *l* i *r* sempre es posa una *b*: *arbre, blat*.
21. Les formes verbals de l'imperfet d'indicatiu dels verbs de la primera conjugació, s'escriuen amb *v*: *cantava, escombrava, somiava*.

R – RR

En català, hi ha dos sons de erra, que es representen amb la lletra **r** i el dígraf **rr**.

22. El **so suau** es representa sempre amb la grafia **r**: *oreneta, sirena, cremar...*
23. El **so fort** es representa amb el dígraf **rr**, quan va entre vocals, i amb la lletra **r** en la resta de casos (després de consonant o a principi de paraula): *carro, conreu, ràbia*.
24. En els noms formats a partir dels sufixos *-ar, -er, -or* i *-dor*, la **r** és **muda** i no es pronuncia: *forner, dolçor, caçador...*

J – G – GU

Les lletres **j** i **g** a principi de paraula o de síl·laba poden representar el mateix so: *jove, rajar, gent, pagesa...* Convé saber que:

25. S'escriu **j** davant de **a, o, u** i **g** davant de **e, i**: *roja, jove, justícia, germà, fugir*.
Hi ha algunes excepcions que heu de saber: *jersei, majestat, Jesús, jeure*.

26. S'escriu **j** en els grups **-jecc-** o **-ject-**: *injecció, objecte*.

El so [g], en paraules com *gasolina* i *guerra*, es pot escriure amb **g** o amb **gu**. Davant **a, o** i **u**, s'escriu una **g**, i davant **e** i **i**, el dígraf **gu**, sempre que la **u sigui muda**: *gat, agost, gust, guerrer, guia*.

Si volem indicar que la **u** dels grups *gue, gui* i *que, qui* s'ha de pronunciar, es posa una **dièresi (¨)** al damunt: *pingüí, seqüència...*

LÈXIC

CAMP SEMÀNTIC I CAMP LÈXIC

- ⊙ El **camp semàntic** és un conjunt de paraules que tenen relació amb una mateixa àrea, idea o realitat. Per exemple: *mestra, educadora, professora, ensenyar, llibre, educar, aprendre, examen...*
- ⊙ El **camp lèxic** està format per un conjunt de paraules que tenen relació amb una mateixa àrea o idea i que, a més, pertanyen a una mateixa categoria gramatical, és a dir: nom, verb, adjectiu... Per exemple: *cadira, butaca, sofà, banc, tamboret...* La paraula que dóna nom a un camp lèxic és l'**hiperònim**. Un hiperònim és una paraula comuna que engloba totes les paraules que formen part d'un camp lèxic. Per exemple: *seient*.

PARAULES SINÒNIMES I ANTÒNIMES

- ⊙ Una paraula és **sinònima** d'una altra quan en una frase té el mateix significat i es poden intercanviar. Per exemple: *vell – ancià / oculista – oftalmòleg / enfilar – alçar...*
- ⊙ Una paraula és **antònima** d'una altra quan el seu significat és contrari. Per exemple: *alta – baixa / feliç – desgraciat / comprar – vendre / cridaner – silenciós*.

PARAULES MONOSÈMIQUES I POLISÈMIQUES

- ⊙ Les paraules que tenen un únic significat són les paraules **monosèmiques**: *proteïna, pediatra, hexàgon*.
- ⊙ Les paraules que tenen més d'un significat són les paraules **polisèmiques**: *banc, cargol, clau*.

PARAULES HOMÒNIMES I HOMÒFONES

- ⊙ Les paraules **homònimes** són paraules que tenen la mateixa forma i sonen igual, però tenen significats diferents. Per exemple: *Clava aquests **claus**. / He deixat les **claus**.*
- ⊙ Si les paraules no s'escriuen igual, però es pronuncien igual o de manera semblant, es diu que són paraules **homòfones**. Per exemple: *buit – huit*.

PARAULES PRIMITIVES I DERIVADES

- ⊙ Les paraules **primitives** són les paraules que no deriven de cap altra paraula: *flor*.
- ⊙ Les paraules **derivades** són les paraules que es formen a partir d'una paraula primitiva, afegint-li síl·labes: *floristeria, floral, floració, florista*.

PARAULES COMPOSTES

- ⊙ Les paraules **compostes** estan formades per la unió de dues o més paraules diferents i és una manera de formar paraules noves: *escuradents, gratacel, autoescola, obrellaunes...*

A vegades, poden estar units per un **guionet** (-): *corre-cuita, para-xocs...*

PREFIXOS I SUFIXOS

- ⊙ Els **prefixos** s'afegeixen al davant de la paraula per a formar una paraula derivada. Normalment aporten un nou significat a la paraula: *subdirector, besavi, inadequat, extraordinari...*
- ⊙ Els **sufixos** s'afegeixen al darrere de la paraula per a formar una paraula derivada: *excursionista, explorador, solitud, italiana, brasilera, caseta...*
- ⊙ Si el sufix indica a quin lloc pertany o en quin lloc es troba una persona, és un **gentilici**: *italià, portuguès, menorquí...*

SINTAXIS

COMPLEMENT DIRECTE (CD)

- ✓ El CD és el complement del predicat que ens dóna més informació del verb, ens diu què es fa, sobre què o sobre qui recau l'acció. Es pot substituir per un pronom: *La Clara escriu els informes → La Clara els escriu.*
- ✓ El CD no té perquè concordar amb el verb ni en gènere ni en nombre: *En Jordi portava monedes.*

COMPLEMENT INDIRECTE (CI)

- ✓ El CI és el complement del predicat que amplia el significat del verb indicant a qui o per a qui es fa l'acció expressada pel verb: *L'oncle ha explicat la veritat al noi.*
- ✓ Va introduït per la preposició *a*, o *per a*. Exemple: *Han fet un regal a la mestra. M'han donat uns llibres per a na Clàudia.*

TIPOLOGIES TEXTUALS

LA NARRACIÓ

La **narració** serveix per a explicar uns fets reals o fantàstics que passen a uns personatges, és a dir, per a explicar històries. *Quins passos hem de seguir per escriure una història?*

- a) Hem de saber que si noltros escrivim la història, som els **autors** o les **autores**.
- b) Hem de decidir com serà el relat i de quina manera el volem explicar:
  1. Decidir el **tema**, que és la idea principal que l'autor o autora vol transmetre.
  2. Pensar quina serà l'acció o accions que volem contar. És a dir, haurem de pensar en l'**argument** o trama, que són els fets que formen la història.
  3. Pensar quins **personatges** hi participaran. Haurem de pensar com són i com actuen cadascun dels personatges i quina relació hi ha entre ells. Recordeu que en una narració hi pot haver uns quants personatges. Hi sol haver els personatges **principals**, al voltant dels quals gira tota la història, i els personatges **secundaris**, que només apareixen en alguns moments. Entre els personatges principals hi ha el **protagonista**, que és el personatge encarregat de resoldre el conflicte que es planteja en la història, i l'**antagonista**, que és l'oposat al protagonista i el que li dificulta l'acció.
  4. Haurem d'**estructurar la història** en 3 parts:
    - **Plantejament**: es presenten les circumstàncies inicials de la història (lloc i temps, personatges...).
    - **Nus**: és on es narren les coses més interessants. S'inicia i es desenvolupa el conflicte, és a dir, s'explica quin és el problema o la dificultat que sorgeix, i què fan els personatges per superar-lo.
    - **Desenllaç**: és la part de la història que explica com es resol el problema i com queda tot al final. Pot ser un final feliç (en què tot està resolt i els protagonistes són feliços) o un final trist. També pot tenir un final obert, en què el lector s'ha d'imaginar el desenllaç. D'aquesta manera la narració pot continuar en un futur amb més capítols.
  5. Haurem de situar l'acció en un espai i un temps concrets. L'**espai** el formen els llocs o escenaris on els personatges duen a terme les seves accions. El **temps** en què passa una història pot ser passat, present o futur. Normalment ho faràs saber en el plantejament de la història. Els fets que es contenen poden estar ordenats cronològicament o no.
  6. Haurem de decidir quin serà el **narrador** que explicarà la història. Pot ser narrador **intern** (és un dels personatges de la història) i que ho conta en 1ª persona; o narrador **extern** (no participa en la història que s'està contant) i ho conta en 3ª persona.

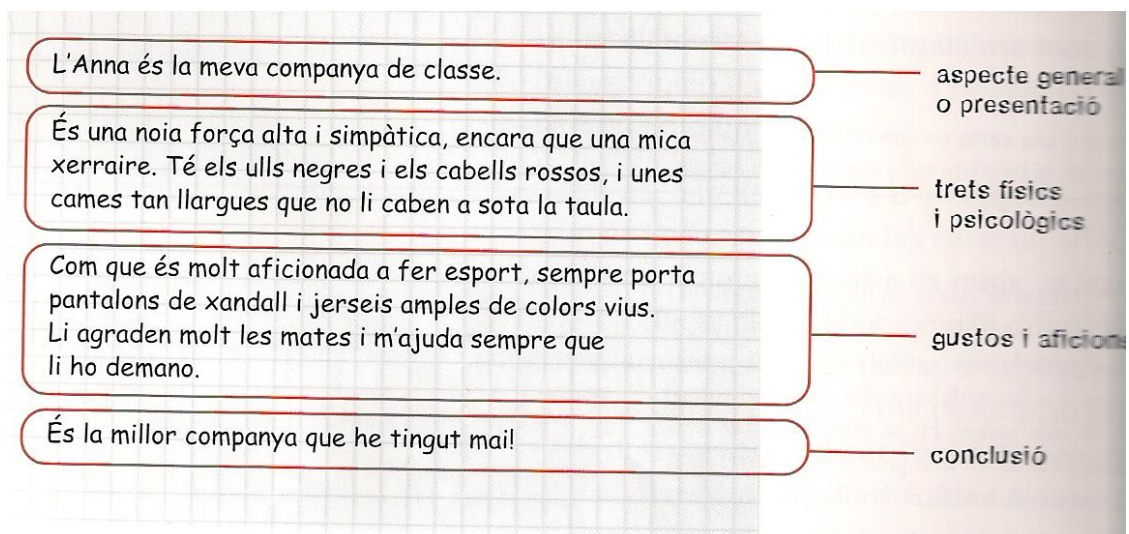
LA DESCRIPCIÓ

La **descripció** serveix per a caracteritzar o explicar, de manera detallada i ordenada, com són els objectes, els llocs, els animals i les persones. Dóna resposta a la pregunta: *com és...?*

Quan es fa una descripció es destaquen les característiques o detalls que poden cridar més l'atenció.

- **Descripció d'un objecte:** es diu com és i se n'expliquen les característiques més importants: la forma, la mida, les parts i elements, la impressió que produeix... Normalment s'han d'emprar paraules molt concretes per descriure aquell objecte.
- **Descripció d'un lloc:** explica com és l'espai i on està situat, com són les seves parts, elements pròxims... Normalment es comença per una visió general del lloc i després es va concretant més la descripció.
- **Descripció d'un animal:** inclou quin tipus d'animal és, com és, què menja, quants anys pot viure, on viu...
- **Descripció d'una persona:** explica el seu aspecte físic o extern: aparença, alçada, complexió, color dels cabells, forma dels ulls... i la seva personalitat: caràcter, defectes i qualitats, sentiments, conducta, manera de pensar... També informa sobre quina vida porta, com se sent i per què se sent d'una manera determinada.

La descripció d'una persona ha d'incloure els següents elements: aspecte general o presentació de la persona; la descripció de l'aspecte físic; la descripció dels trets psicològics, els gustos i les aficions; i finalment, hi pot haver una conclusió.

Adjectius per a descriure el físic en català	
La boca	<i>Fina, fresca, gran, dura, petita, rodona, torta, petonera...</i>
Els cabells	<i>Llisos, arrissats, rossos, negres, castanys, brillants, bruts, nets, fins, suaus, aspres, ondats, ondulats, desordenats, clars, foscos...</i>
La cara	<i>Ampla, rodona, allargada, quadrada, xuclada, dolça, dura, endurida, trista, alegre, expressiva, fina, fresca, serena, afilada...</i>
El cos	<i>Alt, baix, gros, petit, prim, esvelt, llarg, curt, menut, rodanxó, robust, grassó, molsut, esquifit, atlètic, corpulent, lleuger, dèbil, fort, esportiu, jove, vell, madur, panxut, sa...</i>
La mirada	<i>Absent, concentrada, desperta, dura, fugitiva, impenetrable, expressiva, inexpressiva, intensa, maliciosa, somiadora, trista, viva...</i>
El nas	<i>Aquilí, aguilenc, ample, rodó, fi, llarg, recte, punxegut, tort, nassut, camús, xato...</i>
Les orelles	<i>Grosses, petites, rodones, llargues...</i>
El rostre	<i>Colrat, embrunit, bru, morè, pàl·lid, rosat, groguenc, blanquinós, clar, fosc...</i>
Els ulls	<i>Negres, blaus, verds, marrons, guenyos, estràbics, brillants, apagats, vius, petits, grossos...</i>

Adjectius per a descriure el caràcter en català				
<i>Agosarat</i>	<i>Desvergonyit</i>	<i>Extravagant</i>	<i>Malcarat</i>	<i>Rondinaire</i>
<i>Agradable</i>	<i>Divertit</i>	<i>Extravertit</i>	<i>Maldestre</i>	<i>Seriós</i>
<i>Alegre</i>	<i>Dòcil</i>	<i>Fat</i>	<i>Malhumorat</i>	<i>Simpàtic</i>
<i>Amable</i>	<i>Educat</i>	<i>Feliç</i>	<i>Manyós</i>	<i>Sincer</i>
<i>Antipàtic</i>	<i>Eixut</i>	<i>Fidel</i>	<i>Mentider</i>	<i>Solitari</i>
<i>Apassionat</i>	<i>Empipat</i>	<i>Frívol</i>	<i>Murri</i>	<i>Somiador</i>
<i>Astut</i>	<i>Enfadat</i>	<i>Generós</i>	<i>Orgullós</i>	<i>Sorrut</i>
<i>Atent</i>	<i>Enginyós</i>	<i>Hàbil</i>	<i>Pallús</i>	<i>Tímid</i>
<i>Atrevit</i>	<i>Esbojarrat</i>	<i>Honrat</i>	<i>Ploraner</i>	<i>Traçut</i>
<i>Beneit</i>	<i>Espantadís</i>	<i>Inexpressiu</i>	<i>Poca – vergonya</i>	<i>Tranquil</i>
<i>Confiat</i>	<i>Esquerp</i>	<i>Intel·ligent</i>	<i>Poruc</i>	<i>Treballador</i>
<i>Cortès</i>	<i>Esquiú</i>	<i>Intractable</i>	<i>Presumit</i>	<i>Trempat</i>
<i>Covard</i>	<i>Estrany</i>	<i>Introvertit</i>	<i>Prudent</i>	<i>Trist</i>
<i>Culte</i>	<i>Estúpid</i>	<i>Lleial</i>	<i>Rar</i>	<i>Valent</i>
<i>Decidit</i>	<i>Esvalotat</i>	<i>Llest</i>	<i>Rebel</i>	<i>Vanitós</i>
<i>Despert</i>	<i>Exigent</i>	<i>Malagradós</i>	<i>Rialler</i>	<i>Ximple</i>

